

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO

Rzeszów, dnia 7 grudnia 2022 r.

Poz. 4933

UCHWAŁA NR XLVIII/376/22 RADY GMINY HYŻNE

z dnia 25 listopada 2022 r.

w sprawie uchwalenia „Wieloletniego Programu Współpracy Gminy Hyżne z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego na lata 2023-2025”

Na podstawie art. 7 ust. 1 pkt 19 i art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2022 r., poz. 559 z późn. zm.) oraz art. 5 a ust. 1 i 2 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 1327 z późn. zm.) i Uchwały Nr XXXVII/287/10 Rady Gminy Hyżne z dnia 30 czerwca 2010 r. w sprawie określenia szczegółowego sposobu konsultowania z organizacjami pozarządowymi i podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 roku o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, projektów aktów prawa miejscowego, opublikowanej w Dz. Urz. Woj. Podk. w 2010 r. Nr 60, poz. 1219, po przeprowadzeniu konsultacji społecznych, **Rada Gminy Hyżne postanawia, co następuje:**

§ 1. Uchwała się „Wieloletni Program Współpracy Gminy Hyżne z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego na lata 2023-2025”, w brzmieniu jak załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Hyżne.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 2023 r. i podlega publikacji w Dzienniku Urzędowym Województwa Podkarpackiego.

Przewodniczący Rady Gminy
Hyżne

Bogusław Kotarba

Załącznik do uchwały Nr XLVIII/376/22

Rady Gminy Hyżne

z dnia 25 listopada 2022 r.

Program Współpracy Gminy Hyżne z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego na lata 2023-2025

Uznając, że:

- 1) celem funkcjonowania Gminy jest zaspokajanie potrzeb jego mieszkańców;
- 2) społeczeństwo demokratyczne nie może dobrze i skutecznie funkcjonować bez aktywnej działalności obywateli zaspokajających swoje potrzeby zgodnie ze swoją wolą;
- 3) obywatelska działalność osób zrzeszonych w organizacjach pozarządowych umacnia w nich odpowiedzialność za swoje otoczenie i wspólnotę lokalną;
- 4) działalność organizacji pozarządowych pozwala na efektywniejsze zaspokajanie potrzeb konkretnych grup mieszkańców;
- 5) współpraca z organizacjami pozarządowymi pozwala efektywnie realizować zadania pożytku publicznego,

Rada Gminy Hyżne uchwala Wieloletni Program Współpracy Gminy Hyżne z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego na lata 2023-2025.

Program określa:

- 1) cel główny i cele szczegółowe,
- 2) zasady współpracy,
- 3) zakres przedmiotowy,
- 4) formy współpracy
- 5) priorytetowe zadania publiczne,
- 6) okres i sposób realizacji programu,
- 7) wysokość środków przeznaczonych na realizację programu,
- 8) sposób oceny realizacji programu,
- 9) informacje o sposobie tworzenia programu oraz przebiegu konsultacji,
- 10) tryb powoływania i zasady działania komisji konkursowych do opiniowania ofert w otwartych konkursach ofert.

Rada Gminy Hyżne przyjmując niniejszy dokument, deklaruje wolę kontynuowania współpracy z organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami wymienionymi w art. 3 ust.3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie w zakresie prowadzonej działalności w sferze zadań publicznych oraz kształtowania wzajemnych relacji tak, aby współpraca nieustannie się rozwijała. Współpraca oparta jest na zasadach wzajemnego zaufania z wykorzystaniem najlepszych praktyk w zakresie komunikacji i partycypacji.

DZIAŁ I.

Postanowienia ogólne

§ 1. Ilekroć w niniejszym programie jest mowa o :

- 1) **Ustawie** – rozumie się przez to ustawę z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 1327 z późn.zm.).

- 2) **Organizacji lub organizacjach** – rozumie się przez to organizacje pozarządowe oraz podmioty wymienione w art.3 ust.2 i 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 1327 z późn.zm.).
- 3) **Programie** – rozumie się przez to „Wieloletni Program Współpracy Gminy Hyżne z Organizacjami Pozarządowymi na lata 2023-2025”
- 4) **Radzie** – rozumie się przez to Radę Gminy Hyżne.
- 5) **Gminie** – rozumie się przez to Gminę Hyżne.
- 6) **Wójcie** – rozumie się przez to Wójta Gminy Hyżne.
- 7) **Sekretarzu** - rozumie się przez to Sekretarza Gminy Hyżne.
- 8) **Urzędzie** – rozumie się przez to Urząd Gminy Hyżne.

DZIAŁ II.

Cel główny i cele szczegółowe programu

§ 3. 1. Głównym celem Programu jest budowanie i wzmacnianie partnerstwa oraz dialogu społecznego pomiędzy Gminą, a Organizacjami, a także skuteczniejsze działania na rzecz poprawy jakości życia mieszkańców gminy poprzez wspólną realizację zadań publicznych.

2. Celami szczegółowymi Programu są:

- 1) wzmocnienie w świadomości społecznej poczucia odpowiedzialności za wpływ na życie lokalnej wspólnoty;
- 2) wzmocnienie wsparcia dla inicjatyw podejmowanych w celu eliminowania negatywnych zjawisk;
- 3) wspieranie rozwoju aktywności w społeczności gminy i jej zaangażowanie w proces definiowania i rozwiązywania problemów gminy;
- 4) wzmocnienie potencjału sektora pozarządowego;
- 5) tworzenie warunków dla powstania inicjatyw i struktur funkcjonujących na rzecz społeczności lokalnej;
- 6) zlecenie realizacji zadań publicznych organizacjom celem identyfikacji i rozwiązywania problemów społeczności lokalnej;
- 7) zwiększenie wpływu sektora obywatelskiego na kreowanie polityki społecznej w gminie;
- 8) usprawnienie komunikacji między Gminą, a Organizacjami;
- 9) zwiększenie aktywności organizacji w zdobywaniu i wykorzystywaniu środków pozabudżetowych na rzecz mieszkańców;
- 10) zwiększenie roli gminy w promocji działań organizacji.

DZIAŁ III.

Zasady współpracy

§ 4. Współpraca z organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego odbywa się w oparciu o następujące zasady:

- 1) **Pomocniczości** – zgodnie z którą realizacja możliwie szerokiego zakresu zadań publicznych samorządu powinna odbywać się poprzez struktury usytuowane jak najbliżej obywateli, natomiast samorząd podejmuje działania na rzecz pobudzania, wspomagania i uzupełniania działalności sektora pozarządowego;
- 2) **Suwerenności stron** – która oznacza, że samorząd i organizacje pozarządowe realizując zadania publiczne są w stosunku do siebie równorzędnymi partnerami;
- 3) **Partnerstwa** – co oznacza, że organizacje pozarządowe i inne podmioty na zasadach i w formie określonej w ustawach, uczestniczą w identyfikowaniu i definiowaniu problemów społecznych, wypracowywaniu sposobów ich rozwiązywania oraz współdziałają z organami samorządu przy wykonywaniu zadań publicznych;
- 4) **Efektywności** – polegającej na wspólnym dążeniu do osiągnięcia możliwie najlepszych efektów w realizacji zadań publicznych;

- 5) **Uczciwej konkurencji** – która oznacza, że organy samorządu udzielają wszystkim podmiotom tych samych informacji odnośnie wykonywanych zadań, a także stosują jednakowe kryteria wspierania wszystkich organizacji pozarządowych;
- 6) **Jawności** – zgodnie, z którą wszystkie możliwości oraz zasady współpracy samorządu z organizacjami pozarządowymi są jawne, powszechnie wiadome i dostępne oraz jasne i zrozumiałe w zakresie stosowanych procedur i kryteriów.

DZIAŁ IV. Zakres przedmiotowy

§ 5. Przedmiotem współpracy Samorządu Gminy Hyżne z organizacjami jest wspólne wykonywanie zadań publicznych w celu zaspokojenia istniejących potrzeb społecznych określonych w art. 4 ust.1 ustawy, o ile zadania te są zadaniami własnymi gminy, wymienionymi w art. 7 ust. 1 ustawy o samorządzie gminnym.

DZIAŁ V. Formy współpracy

§ 6. 1. Współpraca Gminy z Organizacjami ma charakter finansowy i pozafinansowy.

2. Współpraca o charakterze finansowym może odbywać się w następujących formach:

- 1) zlecenia Organizacjom, w drodze otwartych konkursów ofert realizacji zadań publicznych w formie wykonania zadań wraz z udzieleniem dotacji na sfinansowanie ich realizacji lub wspierania wykonania wraz z udzieleniem dotacji na dofinansowanie ich realizacji;
- 2) zlecenia realizacji zadań publicznych z pominięciem otwartych konkursów ofert w trybie art. 19a ustawy.

3. Współpraca o charakterze pozafinansowym może polegać na:

- 1) wzajemnym informowaniu o planowanych kierunkach działalności i współdziałaniu w celu zharmonizowania tych kierunków,
- 2) udzielaniu pomocy w nawiązywaniu kontaktów z organizacjami,
- 3) angażowaniu i wspieraniu organizacji w zakresie wymiany doświadczeń i prezentacji osiągnięć,
- 4) konsultowaniu projektów aktów normatywnych w dziedzinach dotyczących działalności statutowej tych organizacji,
- 5) udostępnianiu obiektów gminnych do realizacji zadań publicznych,
- 6) udzielaniu informacji o istnieniu innych źródeł finansowania realizacji zadań w sferze pożytku publicznego, zwłaszcza pochodzących spoza budżetu gminy.

DZIAŁ VI. Priorytetowe zadania publiczne

§ 7. 1. W zakresie podtrzymywania tradycji narodowej, pielęgnowania polskości oraz rozwoju świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej:

- a) działania na rzecz kultywowania tradycji narodowych i regionalnych,
- b) organizacja wydarzeń kulturalnych: obozy, wystawy, jarmarki, festyny, koncerty, pokazy historyczne itp.,
- c) edukacja społeczeństwa w sferze zachowania i promowania dziedzictwa kulturowego.

2. W zakresie działalności na rzecz osób w wieku emerytalnym:

- a) podejmowanie działań na rzecz utrzymania aktywności intelektualnej oraz utrzymania i poprawy stanu zdrowia,
- b) integracja i aktywizacja osób w wieku emerytalnym,
- c) wspieranie inicjatyw osób w wieku emerytalnym,
- d) organizacja imprez integrujących środowisko emerytów.

3. W zakresie działalności na rzecz dzieci i młodzieży, w tym wypoczynku dzieci i młodzieży:

- a) organizacja wypoczynku dla dzieci i młodzieży,

- b) organizacja rajdów, kolonii, wycieczek, obozów rekreacyjnych i innych form popularyzujących krajoznawstwo i turystykę.

4. W zakresie kultury i sztuki oraz ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego:

- a) podtrzymywanie i upowszechnianie tradycji narodowej,
- b) rozwój świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej,
- c) realizacja imprez wzbogacających ofertę kulturalną,
- d) wspieranie przedsięwzięć wzbogacających ofertę kulturalną służących integracji mieszkańców i edukacji kulturalnej,
- e) wspieranie inicjatyw kulturalnych, służących zaspokajaniu potrzeb kulturalnych mieszkańców gminy i ich aktywizacji w dziedzinie kultury,
- f) przygotowywanie publikacji i wydawnictw z zakresu dziedzictwa kulturowego,
- g) przygotowywanie wyrobów regionalnych opartych na tradycyjnych przepisach.

5. W zakresie turystyki i krajoznawstwa:

- a) promocja walorów turystycznych oraz wiedzy o regionie,
- b) wspieranie działań mających na celu realizację opracowań i publikacji o tematyce turystycznej, rekreacyjnej i promującej gminę,
- c) upowszechnianie krajoznawstwa oraz organizowanie czasu wolnego wśród dzieci i młodzieży,
- d) dbanie o piękno, czystość i ochronę otaczającego nas środowiska,
- e) popularyzacja działań w zakresie krajoznawstwa i turystyki.

6. W zakresie wspierania i upowszechniania kultury fizycznej:

- a) organizacja zajęć kultury fizycznej i szkolenie dzieci i młodzieży,
- b) upowszechnianie kultury fizycznej i rekreacji ruchowej wśród dzieci i młodzieży,
- c) prowadzenie działalności w zakresie kultury fizycznej i rekreacji ruchowej,
- d) organizacja zawodów, imprez sportowych, rekreacyjnych i turystycznych,
- e) prowadzenie działalności wychowawczej i popularyzatorskiej,
- f) organizowanie czasu wolnego w okresie wakacji i ferii zimowych dla dzieci i młodzieży.

7. W zakresie ekologii i ochrony zwierząt oraz ochrony dziedzictwa przyrodniczego;

- a) promocja i edukacja w zakresie ochrony środowiska, w tym flory i fauny, zrównoważonego gospodarowania zasobami przyrodniczymi,
- b) wspieranie działań dotyczących edukacji w zakresie prawidłowego postępowania z odpadami, promocja selektywnej zbiórki odpadów, likwidacji miejsc nielegalnego gromadzenia odpadów oraz identyfikacji takich miejsc,
- c) organizowanie działań mających na celu zachowanie czystości na terenie gminy.

8. W zakresie przeciwdziałania uzależnieniom i patologiom społecznym:

- a) organizacja programów edukacyjnych, pokazów, spektakli o tematyce z zakresu przeciwdziałania uzależnieniom,
- b) przeciwdziałania patologiom społecznym, w tym przeciwdziałanie alkoholizmowi i narkomanii,
- c) wspieranie działań edukacyjnych, mających na celu przeciwdziałanie patologiom społecznym, prowadzenie profilaktycznej działalności informacyjnej w zakresie rozwiązywania problemów uzależnień i ich przeciwdziałaniu,
- d) wydawanie publikacji promujących i wspierających walkę z nałogami

9. W zakresie porządku i bezpieczeństwa publicznego.

DZIAŁ VII.**Okres realizacji programu**

§ 8. 1. Program realizowany będzie w okresie od 1 stycznia 2023 r. do 31 grudnia 2025 r.

2. Termin realizacji poszczególnych zadań określony będzie w warunkach ogłaszanych konkursach ofert.

DZIAŁ VIII.**Sposób realizacji programu**

§ 9. 1. Program będzie realizowany w szczególności poprzez zlecanie realizacji zadań publicznych:

- 1) w ramach otwartych konkursów ofert,
- 2) z pominięciem otwartego konkursu ofert;

2. Podmiotami uczestniczącymi w realizacji programu są:

- 1) Rada Gminy – uchwalająca program współpracy, jako organ stanowiący i kontrolny Gminy,
- 2) Wójt Gminy Hyżne – realizujący program współpracy, jako organ wykonawczy,
- 3) Organizacje Pozarządowe i inne podmioty prowadzące działalność pożytku publicznego w zakresie odpowiadającym zadaniom Gminy.

3. Wójt Gminy prowadzi bezpośrednią współpracę z organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami, która w szczególności polega na:

- 1) przygotowaniu specyfikacji celem przeprowadzenia otwartych konkursów ofert,
- 2) rozliczaniu organizacji z merytorycznego i finansowego wykonania zadań publicznych
- 3) kontroli nad realizacją zadań publicznych wykonywanych przez organizacje pozarządowe,
- 4) podejmowaniu i prowadzeniu bieżącej współpracy z podmiotami statutowo prowadzącymi działalność pożytku publicznego,
- 5) udziale przedstawicieli Gminy w spotkaniach dotyczących wzajemnej współpracy.

DZIAŁ IX.**Wysokość środków przeznaczonych na realizację programu**

§ 10. Kwoty planowane na realizację poszczególnych zadań publicznych ujętych w Programie w ramach dotacji określone zostaną w uchwałach budżetowych.

DZIAŁ X.**Sposób oceny realizacji programu**

§ 11. 1. Ocena Programu prowadzona będzie w formach:

- 1) bieżącego monitoringu polegającego na ocenie realizowanych zadań
- 2) oceny sprawozdań zawierających analizę efektywności wydatkowania środków

2. Wskaźnikami efektywności realizacji Programu są w szczególności:

- 1) liczby organizacji i podmiotów podejmujących zadania publiczne na rzecz mieszkańców,
- 2) liczby osób zaangażowanych w realizację zadań publicznych,
- 3) liczby osób które były adresatami różnych działań publicznych,
- 4) wysokość środków finansowych przeznaczonych z budżetu gminy na realizację zadań,
- 5) wysokość dofinansowania uzyskanego ze środków Unii Europejskiej,
- 6) liczba uwag i wniosków złożonych przez Organizacje w ramach konsultacji Programu oraz w czasie trwania Programu.

3. Wójt Gminy Hyżne przedstawi Radzie Gminy Hyżne sprawozdanie z realizacji Programu w terminie do dnia 31 maja każdego roku.

DZIAŁ XI.**Informacja o sposobie tworzenia programu oraz o przebiegu konsultacji**

§ 12. 1. Wójt przygotował projekt Wieloletniego Programu Współpracy na lata 2023-2025, który został poddany konsultacjom z organizacjami pozarządowymi w sposób określony w uchwale Nr XXXVII/287/10 Rady Gminy Hyżne z dnia 30 czerwca 2010r. w sprawie określenia szczegółowego sposobu konsultowania z organizacjami pozarządowymi i podmiotami wymienionymi w art.3 ust.3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 roku o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, projektów aktów prawa miejscowego.

2. Termin i zasady planowanych konsultacji społecznych programu zostały zawarte w ogłoszeniu Wójta Gminy z dnia 20 października 2022 r. W konsultacjach, które trwały od 2 listopada 2022 r. do 15 listopada 2022 r. mogli uczestniczyć przedstawiciele podmiotów prowadzących działalność na terenie gminy. Konsultacje przeprowadzono w formie pisemnych uwag i opinii do projektu Programu, na druku formularza konsultacji, stanowiącym załącznik do w/w ogłoszenia, które umieszczone zostało na stronie internetowej Gminy, w Biuletynie Informacji Publicznej oraz na tablicy informacyjnej Urzędu Gminy Hyżne. W wyznaczonym terminie organizacje nie zgłosiły żadnych uwag.

DZIAŁ XII.**Tryb powoływania i zasady działania komisji konkursowych do opiniowania ofert w otwartych konkursach ofert**

§ 13. 1. Wójt Gminy Hyżne każdorazowo w drodze zarządzenia powołuje komisję konkursową, wskazując jej przewodniczącego. Komisja ma charakter opiniodawczy, a ostatecznie rozstrzygnięcie podejmowane jest przez Wójta Gminy Hyżne.

2. W skład komisji konkursowej wchodzi:

- 1) przewodniczący – Sekretarz Gminy Hyżne,
 - 2) dwóch pracowników merytorycznych Urzędu Gminy Hyżne,
 - 3) osoby wskazane przez organizacje pozarządowe lub inne podmioty prowadzące działalność pożytku publicznego – zgłoszone w naborze na członków komisji z wyłączeniem osób wskazanych przez podmioty biorące udział w konkursie,
 - 4) w pracach komisji konkursowej mogą uczestniczyć także inne osoby z głosem doradczym, osoby posiadające specjalistyczną wiedzę w dziedzinie obejmującej zakres zadań publicznych, których konkurs dotyczy.
3. Komisja obraduje na posiedzeniach, bez udziału oferentów.
4. Komisja realizuje swoje działania, jeżeli w posiedzeniu uczestniczy co najmniej 50% jej członków.
5. Członkowie komisji konkursowej składają oświadczenia, że nie są członkami organizacji, które złożyły oferty konkursowe.
6. Zadaniem komisji jest dokonanie oceny formalnej i merytorycznej w oparciu o kryteria ustalone przez Wójta Gminy w ogłaszanych konkursach ofert.
7. Z przebiegu prac komisji sporządza się protokół (etap I, etap II).
8. Za udział w posiedzeniach komisji jej członkom nie przysługuje wynagrodzenie.
9. Ostatecznego wyboru najkorzystniejszych ofert dokonuje Wójt Gminy Hyżne.
10. Wójt Gminy Hyżne zarządzeniem przyznaje dotację organizacji, która złożyła najkorzystniejszą ofertę. Zarządzenie zawierające nazwę oferenta, nazwę zadania publicznego, wysokość przyznanych środków publicznych, ogłasza się niezwłocznie w:

- 1) Biuletynie Informacji Publicznej.
- 2) siedzibie organu ogłaszającego konkurs
- 3) na stronie internetowej Urzędu Gminy Hyżne

DZIAŁ XIII.**Jednostki organizacyjne odpowiedzialne za realizację programu.**

§ 14. Wykonanie programu koordynuje Sekretarz Gminy, natomiast za realizację poszczególnych zadań objętych programem współpracy odpowiadają pracownicy Urzędu Gminy oraz kierownicy jednostek organizacyjnych gminy, realizujący dany rodzaj zadań publicznych.

Uzasadnienie

Zgodnie z art. 5a ust. 1 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie organ stanowiący jednostki samorządu terytorialnego uchwała, po konsultacjach z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3, przeprowadzonych w sposób określony w art. 5 ust. 5, roczny program współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3. Jest on uchwalany do dnia 30 listopada roku poprzedzającego okres obowiązywania programu. Ponadto w oparciu o art. 5a ust. 2 w/w ustawy organ stanowiący jednostki samorządu terytorialnego może uchwalić, w sposób określony w ust. 1, wieloletni program współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 w/w ustawy.

„Program Współpracy Gminy Hyżne z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego na lata 2023-2025”, zwany dalej Programem, wyznacza kierunki współdziałania z podmiotami trzeciego sektora w okresie 3- letnim, określa zadania publiczne o charakterze wieloletnim oraz tworzy warunki dla rozwoju społeczeństwa obywatelskiego w naszej gminie. Program ten ma służyć rozwojowi gminy Hyżne jako gminy aktywnych obywateli, zaangażowanych w działania na rzecz wspólnot lokalnych, samoorganizujących się w formalnych i nieformalnych strukturach i we współpracy z samorządem, podejmujących działania zmierzające ku realizacji wspólnie określonych celów. Określenie katalogu zadań publicznych o charakterze długoterminowym zapewni ciągłość realizacji tych zadań przez organizacje pozarządowe, a tym samym wpłynie na podniesienie jakości życia mieszkańców.

W związku z powyższym Wójt Gminy Hyżne przedkłada projekt uchwały Rady Gminy Hyżne w sprawie „Programu Współpracy Gminy Hyżne z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego na lata 2023-2025” który został poddany konsultacjom z organizacjami pozarządowymi w trybie art. 5 ust. 5 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie i w wyznaczonym terminie nie wniesiono żadnych uwag.